

Maminka

Jaroslav Seifert

JAROSLAV SEIFERT – MAMINKA (1954)

Ukolébavka

Až, chlapečku, zavřeš víčka,
vyskočíš si na koníčka.
A koníček spí.

Na louce je plno květin,
pojedeš s ním do kopretin.
Kopretinky spí.

Pojedeš s ním k černé skále
po silnici u maštale.
Černá skála spí.

Jiskry prší od podkůvek,
pojedeš s ním do borůvek.
A borůvky spí.

Krásná panna drží vlečku,
sbírá si je do džbánečku.
A džbáneček spí.

A pod skálou voda hučí,
vezmu tě zas do náručí.
A chlapeček spí.

Večerní píseň

Když bylo dobře mamince,
bylo i pěkně v našem bytě.
Hmoždíř, který stal na skříňce,
zatřpytil se okamžitě,
skla oken, po nichž před chvilkou
plakalo ještě bílé jíní,
svítila opět po kuchyni,
kde vonělo to vanilkou.

Když zpívala, hned vesele
spustili ptáci před okny nám.
Měla-li mráček na čele,
odletěli hned ptáci jinam.
Zmlkli jsme rázem, ztichl smích.
I černé kotě, které tlapkou
pohrávalo si se skořápkou,
dívalo se jí po očích.

Když padala již únavou
a večer spát nás odnášela,
tou rukou drsnou od popela
stlala nám měkce pod hlavou.

V hořáku ještě přede plyn
a nad pelestí přechází nám,
podobaje se pavučinám,
velikánský stín mamčin.

Dnes už tak už tak šťastně neusínám.

Všední den

Brambory jsou již na padrt!
Ta kamna! Často říkávala,
že budou jednou její smrt.
A zatím kamna mile hrála.

Nemyslete, to nebyl hněv,
maminka měla strach, že zmešká.
Když skláněla se pro konev,
byla ta konev pro ni těžká.

Pak zlobila se s žehličkou,
protože v kamnech vyhasíná,
a do sklepa šla se svíčkou,
nebyla tenkrát elektřina.

A vždycky dvakrát měsíčně
od rána prala na pavlači.
A její ruce nesličné
bývaly potom hebké k pláči.

Však ještě musím z podlahy
setřítí špínu. Podej mýdlo!
A hadr! Ten cár neblahý
kdes visel jako smutné křídlo.

Opřena o ně, chtěla jen
pár metrů výše z toho všeho.
Stoupni si, chlapče, u kamen
a nešapej mi do mokrého!

Když padlo šero na věci
a ještě jehlu vzítí chtěla,
neměla sil ji navléci.
Ruce jí klesly podél těla.

Zas je to noc už bezmála,
já nádobí mám ještě v dřezu!
A oknem z trati zavála
nahořklá vůně černých bezů.

U okna

Když přišlo jaro, na pešuňku
rozkvetly stromy v jarním slunku.
Maminka, tichá jako pěna,
k oknu je v pláči odvrácena.
– Proč pláčeš, co máš za bolest,
řekni mi, čeho je ti líto?
– Však ti to povím, povím ti to,
až nebudou jednou stromy kvést.

Sníh padal hustě a co chvíli
vločky se na sklo přilepily.
U okna, bylo málo světla,
maminka tiše něco pletla
a měla slzy na očích.
– Proč pláčeš, čeho je ti líto?
– Však ti to povím, povím ti to,
až nebude jednou padat sníh.

Tatínkova dýmka

Tatínek kouřil z dýmky
vždy večer, než šel spát.
Vidím ho z měchuřinky
do dýmky tabák cpát.

Obláček namodralý
tiše se rozplýval,
to, co jsme milovali,
milovat budem dál.

Sedával na pavlači,
když se už setmělo,
a plamen sirky stáčí
posvítit na čelo.

Co by byl bez vzpomínky
náš život? Co by byl?
Obláčky z jeho dýmky
jsou nejhezčí z mých chvil.

Maminka však se zlobí,
ne zle, spíš jenom tak.
Tatínek totiž drobí
z pytlíčku na tabák.

A když mu dýmka chladne,
brání se nesměle.
Komupak nevypadne
trošičku popele.

Obláček namodralý
tiše se rozplýval,

to, co jsme milovali,
milovat budem dál.

Když stůně, dýmka leží
na okně pavlače.
A maminka jen stěží
nedá se do pláče.

A něžně k ní se sklání
a nic se neštítí.
A dnes jí nezavání.
Dnes voní po kvítí.

Hladí ji usmířena
a rdí se před námi.
Dýmka je posázena
samými perlami.

Obláček namodralý
tiše se rozplýval.
To, co jsme milovali,
milovat budem dál.

Pavučina

Četl jsem verše Vrchlického,
když náhle po knize
pavouk mi leze beze všeho.
– Maminko, zab ho, bojím se ho!
– Proč? Nosí peníze.

A pavoučka jsme nezabili.
Kde však byl jaký kout,
pavouci síť nám zavěsili.
Musili jsme je každou chvíli
smetákem odtrhnout.

Ač od těch dob je nevyháním,
jsem věčně bez peněz.
Co kdyby – vzdechnu s pousmáním
a laskavě se dívám za ním,
pavoučku, klidně lez.

Až tuhle! Mezi dvěma klasy,
když po dešti jsem šel,
spatřil jsem síť. To bylo krásy!
A tolik stříbra nikdy asi
jsem už pak neviděl.

Růže pro paní učitelku

Nebojím se to slovo říci,
sním o tom jako o štěstí.
Bylo to v parku před radnicí
na Havlíčkově náměstí.
Havlíček má tam sochu z kovu
a hrozil městu Habsburkovu
rukou sevřenou do pěstí.

Že hřích je omyl vzniklý z touhy
dělati dobro – tenkrát
tušení neměl školák pouhý,
ještě tě neznal, Sokrate!
A růže, chlapec hodný vcelku,
kradl pro slečnu učitelku.
Chodil jsem asi do páté.

A u té sochy na záhonku,
když tma se vkradla do ulic,
nekvetly dlouho na svém stonku.
Bývávalo nás asi víc.
Schoval jsem je pod staré necky
a před maminkou pokrytecky
tvářil se jakoby nic.

Ve třídě první byl jsem ráno
a vstříc jsem učitelce šel.
Kradeny byly. Nevídáno.
Dneska už bych to neuměl.
Nic netušíc, něžně je kladla
do vody na okraj umyvadla.
A já se štěstím při tom rděl.

Pak usmála se. Bylo psaní
a ruka se mi počla chvět,
že vzrušen nemohl jsem ani
z tabule opsati pár vět.

Dnes chodím už jen ostýchavě
kolem těch růží; kvetou právě.
Směl bych si aspoň přivonět?

Skleněný džbán

Když je nám teprv deset let
či dvanáct – to je jak by smet,
buď se k nám krása zády točí,
protože o nás nestojí,
či máme zamhouřené oči;
anebo je to obojí.

Ač věděl jsem, že je to hřích,
střílel jsem z praku. Po vrabcích!

A kapitáne Korkoráne,
ty víš, že znal jsem střelný prach
a z Jiskry, šelmy milované,
jsem také neměl žádný strach.

Čas letí, je vám čtrnáct let
či patnáct – to je jak by smet.
Tu dívku škádlíval jsem dříve
pro pihy kolem nosánku.
Vždyť měla vlasy zlatě rzivé,
jako je pivo ve džbánu.

Potkával jsem ji na schodech
s tím džbánkem. Vždycky měla spěch,
Nosila pivo tatínkovi.
Prováděl jsem jí ledacos
a hrozila, že doma poví,
jak na ni dělám dlouhý nos.

Co však jsem neznal doposud,
jsem poznal potom. Byl to stud.
A plachost. V přítomnosti dcerek
něčeho jsem se náhle bál.
Vázanky vzadu u zástěrek
už jsem jim nerozvazoval.

Trápilo mě pak svědomí,
i hanba trochu bylo mi,
a když jsem spatřil její kštici
i tvář ztropenou zlatem pih,
vyhnul jsem se jí na ulici
a byl jsem před ní v rozpacích.

Jednou však, když mě potkala,
vrazil jsem do ní bezmála
na chodbě blízko vodovodu.
Zůstala stát. Džbán skleněný
postavila si na kraj schodů.
A palec měla od pěny.

Blesklo mi hlavou: A co teď?
A hned tu byla odpověď:
dívka mě chvatně políbila.
Na ústa. A pak potichu
zvedla svůj džbán a odkvapila.
A dala se mi do smíchu.

Polibek první, nevinný,
snad trval jen půl vteřiny.
Ty krásná chvílko, půvab jejíž
okouzluje mě doteďka!
Dnes vím, že člověk v životě již
nikdy se s tebou nesetká.

Když je nám přes padesát let
či víc – to už je jak by smet,
životy se nám rychle krátí
a někdy popadáme dech.
Dodnes však ještě vidím státi
skleněný džbáněk na schodech.

Nádraží

Až bude dým jen obláčkem,
jen obláčkem,
který hned vítr zcuchá,
ať letí sbohem za vláčkem,
ach, za vláčkem,
mamince kolem ucha.

Ať plnou parou uhání,
ať uhání,
lokomotiva s vlakem,
ať zní to ještě se strání,
ach, se strání,
rozkvetlých vlčím mákem.

Až vlak nám zmizí v zatáčce,
až v zatáčce,
jak dlouhá, tmavá stužka,
snad padne jiskra do svlačce,
ach, do svlačce,
jak svatojánská muška.

Budem se dívat zpovzdáli,
jen zpovzdáli,
a vzdychem smutně asi,
však slza, jež se skutálí,
ach skutálí,
tu žhavou jiskru zhasí.

Housle

Rok nebo dva jsem hrál
a hrozil se těch chvílí.
Já jsem vás proklínal
a vy jste se mi mstily
úpěním zoufalým
z hlubiny nitra svého.
Však už vás zahalím
do sukna zeleného.

Když zaskřípěl váš hlas,
stiskl jsem vám krk štíhlý.

Tak moci rozbít vás
úderem těžké cihly
a pak vám rozšlapat
kobytku, hmatník, luby!
A neuměje hrát,
k těm houslím jsem byl hrubý.

Záhy je pokryl prach
kdes mezi harampátím.
Čas plynul v jiných hrách;
už se k nim nenavrátím
a lehce oželím
tu nudu věčné škály.
Housličkám zpuchřelým
pak struny popraskaly.

Už vím, že to byl hřích,
a pykám za tu vinu.
Jak vděčně zlíbal bych
dnes ruku mamčinu!
Tenkrát je koupila
a zbožně přinesla je.
Ó léta zpozdilá! –
Zní housle. Někdo hraje.

Vzpomínám na kloučka,
možná už zmoudřel lety.
A smyčec zlehouchka
vyhrává flažolety,
po strunách poskočí
a měkce padá na ně.
Kdo mi to na oči
zezadu stiskl dlaně?

Kdo je to? Cožpak vím.
Hlas šeptá: Řekni jméno,
a já ti položím
svou hlavu na rameno.
Kdybych je říci směl!
Však mlčím jako němý.
Housličky, jen bych chtěl
poprosit: Odpust'ťe mi.

Vějíř

Až na dně skříně schovaný byl,
popsaný verši, čísly dat.
Ač mamince jsem jednou slíbil,
že nebudu jej otvírat,
ten vějíř se mi hrozně líbil,
a já jsem musil lhát.

Málokdy klíček zapomněla,
však jednou zapomněla přec,
a sotva vyšla, ruka smělá
našla ten vějíř nakonec.
Však přece se mi ruka chvěla,
když držel jsem tu věc.

Nerozuměl jsem veršům z něho,
namáhaje se sebevíc;
řikaly cosi tajemného
o lásce, kouzlu tanečnic.
Strach měl jsem, ale nevím z čeho.
Co věděl chlapec? Nic.

V krabici lístky myrty voní,
zpět chvatně dal jsem vějíř k nim,
i šáteček jsem složil do ní;
dodnes to lépe neumím.
A hle, co mi to v hlavě zvoní?
Poslouchám, byl to rým.

Být básníkem! Jako jím byli
autoři veršů z vějíře.
A ruce mé se pokusily
nesměle sáhnout po lyře.
Přede mnou ležel papír bílý,
arch za dva halíře.

Vzpomínka někdy něžně bodne.
Pokud lze mluvit o vině,
viníka nikdo neuhodne.
Snad vějíř, snad ta jediné,
jež zapomněla jednoho dne
ten klíček u skříně.

Slečna ze čtvrtého

Šicí stroj drnčel celý den,
slyšel jsem ho až do pokoje.
Když usedla nad desku stroje,
vidíval jsem ji u oken.
Smála se na mne zdaleka
a já se díval z podezdívky,
jak jehlu v stroji navléká.
Schovávala mi prázdné cívky.

Na oknech měla věčný stín,
pod střechou je už málo světla.
Kytka jí v oknech nerozkvetla,
měla je proto bez květin.
Však zato vždycky při šití
zpívala smutně nad svým strojem.

V té písni chtěla zemřít.
Já z toho ještě neměl pojem.

Košile šila na míru
a její hlas mi zněl tak měkce.
Šila i blůzy do konfekce
z kvítkovaného zefíru.
A byla hodná. Za války
bonbony pro mne vždycky měla.
Na jedněch byly fialky
a na medových zlatá včela.

Pomlouvali ji po domě
a já, ač nevítaný svědek,
slyšel jsem leccos od sousedek
a z toho smutno bylo mně.
– Ten že by si ji někdy vzal?
– A přece pořád miluje ho!
Zato však já jsem miloval
tu smutnou slečnu ze čtvrtého.

Někdy k nám přišla; maminka
měla ji ráda. Bez odmluvy
musil jsem pro kmín ke kupcovi.
Byla to jenom záminka.
Co měl jsem tenkrát neslyšet,
jsem slyšel – nářek usedavý.
Když horempádem byl jsem zpět,
plakala nad hrníčkem kávy.

Dala mi sáček atlasek,
ale těch velkých, nadívaných.
Jdi hochu, pochutnej si na nich.
A hladila mě po vlasech.
Když jsem pak vyšel na pavlač
a na mříž přitiskl si čelo,
tělem mi zachvěl prudký pláč.
Nevím, co se to se mnou dělo.

Jednou jsem slyšel seshora
někoho zalkat srdcelomně.
Pak nastal zmatek v celém domě
a zavolali doktora.
V tom smutném okně bez kytek
najednou bylo plno hluku.
Viděl jsem už jen z nosítek
bezvládně klesnout její ruku.

Vůz odjel a dům opět ztich,
na chodbě – bylo po neděli –
páchlo zas připálené zelí,
život šel ve svých kolejích.
Však kdo to byl, kdo přede mnou

neznámým věcem strhl masku?
Poznal jsem smrt. Smrt tajemnou,
a ještě tajemnější lásku.

Dědečkův pohřeb

Byl květen, kvetly kopretiny.
Hudebníci, na čele pot,
vylili občas z trubek sliny
a obraceli stránky not.

Prohlížel jsem si andělíčky
přišroubované na voze;
drželi v jedné ruce svíčky,
druhou mířili k obloze.

Cesta stoupala na Podhájí
a babička šla o holi.
Už vím, když někdy pěkně hrají,
proč bolest tolik nebolí.

V přestávce mezi písničkami
slyšel jsem v hájku kukačku
a její hlas šel věrně s námi
pod nebem téměř bez mráčku.

A střevlík běžel po melise;
a dokonce i ještěrku
zahlédl jsem vyhřívati se
u kraje strže na štěrku.

Trs konvalinek rostl v přítmí
pod břízou v trávě. Šel jsem dál.
Vždyť těžko bylo odskočit mi,
abych si jich pár natrhal.

A pod lipami mocných ramen
těšil jsem se vždy na rozhled.
Dědečku, sbohem, sbohem! Amen.
Ať na tvou hlínu prší med.

Co jsme se spolu nadívali
zpod korun těchto slavných lip!
Mělnickou věž je vidět v dáli
a blízko, blízoučko je Říp.

Však jsme tu byli před nedávnem,
dnes vím už, proč v tom předjaří.
Stáls v kabátku, již starodávném,
a měl jsi slzy na tváři.

Maminčino zrcátko

Zrcátko v zlatém oválu
ztrácelo stříbro pomalu,
až bylo nakonec slepé.
Půl života snad bez mála
maminka se v něm česala.
Kdys ukazovalo lépe.

U okna visí na skobě,
dívá se po mně, po tobě,
proč by se neusmívalo?
Maminka byla veselá
a žádné vrásky neměla,
a když, tak určitě málo.

A zpívává si nad mlýnkem
valčíky, které s tatínkem
tančila šťastná snad trochu.
Když vzpomíná si na mládí,
letmo jen okem zavadí
o jeho třpytivou plochu.

Odvíjejíc pak s hřebene
truchlivou kořist plamene,
v chomáček vlasy stočí.
Když pak jej hodí do dvířek,
vidím na skráních vějířek
a drobné vrásky kol očí.

Pak rám se zkroutil; jeho sklo
nejdřív jen lehce naprasklo,
plíseň v něm cizopasí.
Posléze prasklo vejpůlky
a maminka své drdůlky
pak v rozbitém česala si.

Čas utíká, je šedivá,
už na sebe se nedívá
a zvyká na samotu.
Když někdo klepe na dveře,
přijde v klotové zástěře,
v té černé zástěře z klotu.

Vcházím. Dnes nemám odvahu,
nikdo nestojí na prahu,
nikdo mi netiskne dlaně.
A rozhlížím se zmateně,
zrcátko visí na stěně.
Pro slzy nevidím na ně.

Kytička fialek

Podruhé nesmíš utrácet,
prozrad' mi, kolikpak stála?
A těch pár maminčiných vět
znal jsem už téměř nazpaměť.
Šetřila vždycky z mála.

– K holiči radši měl bys jít.
To znám již, teď možná dodá:
Zítra budeš chtít na sešit,
a kde mám na to všechno vzít,
krejcaru je dnes škoda!

Jen násilím ji vtiskl jsem
ten modrý chomáček jara.
Když splácela mi polibkem,
zaševelilo jejím rtem:
– Synáčku, už jsem stará.

Rok co rok se tak zlobila,
později míň už sice.
Když vázičku si rozbila,
dávala kvítka spanilá
do sklenky od hořčice.

Hodiny bijí za stěnou,
děsí mě němota zdiva.
Maminka, tvář již zastřenou,
na lůžku leží; z kolenou
nehybně sukně splývá.

Zvedám jí ruku. Je v ní chlad,
prsty jsou přitisklé k dlani.
Kytičky chci jí do nich dát,
už naposledy tentokrát.
A ještě se mi brání.

Prstýnek po mamince

Když prstýnek mám na dlani,
hovořím k němu v ústraní.
Na stole svíčka hoří.
Pověz mi, perlo samotná,
ve kterém jsi byla moři.

Však ve věnečku zhaslých rout
těžko si může vzpomenout,
a proč by vyprávěla.
Prstýnku, kdo tě daroval
na ruku, jež se chvěla?

A byl možná den májový

či přšelo – však kdo to ví,
a tatínka stál jmění.
A šli; tu ruku s prstýnkem
měl asi na rameni.

Což mohu věci našeptat:
Už spí? A může prsten spát?
Je tenoučký jak vlásek.
Už už by se byl přetrhl
na ruce plné vrásek.

A dal jsem jej zas nazpátky
až na dno spodní přihrádky
do skříňky s kouskem vaty.
Spi, růžičko má voňavá,
spi, prstýnku můj zlatý.

Domov

Ty prosté věci, jež jsem miloval,
toužil jsem mítí věrně kolem sebe.
A byl to ráj a já se o ně bál
a věděl jsem, že tratím v nich kus nebe

Okno mi řeklo: Jen se rozhlédni,
až odejdeš, už cizí budu tobě.
Kyvadlo řeklo: Jdi, je k poledni.
A křížek na zdi: Sejdeme se v hrobě.

I dvířka kamen žárem zsinálá
v koutečku při zdi, kde se pěkně klímá,
tesklivě na práh za mnou volala:
Přijď ohřát se, kdyby ti bylo zima.

Když jsem byl děcko, matka prosila:
Blíží se bouřka, zůstaň blízko domu.
Svět byl tak krásný, moje rozmilá,
a krásnější byl pod rachotem hromů.

Růže mi řekla: Voním silicí,
kdo po mně sáhne, zbloudit lehce může.
Když dotkla se mě ústa na líci,
ústa mi řekla: Voníme jak růže.

A mluvil oblak: V zemi tajemné
uvidíš možná věže krásných hradů.
A nato řeka: Chvátej podél mne,
uslyšíš záhy hukot vodopádu.

Srdce, jež bilo pod věncovím cév,
říkalo přitom: Já ti něco skrývám.
A ozval-li se sladký ženský zpěv,

pravila touha: To já ti v něm zpívám.

I vtiskla matka ret mi na čelo
a řekla: Sbohem. Šel jsem bez rozpaků.
Vždyť v tichu, v kterém nic se nedělo,
slychal jsem ze tmy dunět kola vlaků.

Po létech klepu doma na dveře,
na prahu suk a vyšlapaná škvíra.
Ozvou se kroky? Kdo mi otevře?
Za dveřmi ticho, nikdo neotvírá.

Okno je kalné, prohnul jeho rám,
už netkví pevně v starém, vetchem zdivě.
Kyvadlo stojí, neví kudy kam.
Jen křížek na zdi čeká trpělivě.

Podíval jsem se v šero zrcadla,
a poznal čas i cítil jeho tíži.
A v náruč té, jež v prach se rozpadla,
ten, který přišel, pomalu se blíží.